

Лидија Николић
КУТИЈА ПУНА РАДОСТИ

Уредник
Зоран Колунџија

Насловна сѝрана
Плакат за представу *Власник бивше среће*,
Народно позориште Приштина, 1995.

Лидија Николић

КУТИЈА
ПУНА РАДОСТИ

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

*Сјавао сам и уснио да је животи само радост.
Пробудио сам се и открио да је животи служење.
Служио сам и сјознао да је служење чистија радост.*

Тагоре

„Ти ћеш полудети кад ја умрем!“; говорио је стално, последњих дана у болници, док је још могао да говори...

„Нећеш умрети!“; лагала сам. „Вратићеш се ти кући...“

„Не верујем...“; шапнуо је.

„Мораш веровати!“

„Веровати...“; поновио је као ехо, а онда се загрцнуо од неке изненадне помисли.

„Шта је, тата? Чега си се сетио?“

Сузе су му грунуле на очи, јецаји угушили глас...

„Веровати... *Ајде оно веровајши...*“; једва је изустио.

Села сам на кревет, крај њега. Издале су ме ноге, глас...

*

Колико ми је било година? Три... четири...? Дао ми је оловку, лист папира... Објаснио шта треба да радим... И почео да изговара стару бројалицу:

„Пишем... пишем... пет-наест... да на... пишем... пет-наест... ко ми... неће... веро-вати... нека... пише... сам!“

У ритму бројалице, исписивала сам цртице на папиру... На крају – мора да их буде петнаест! Ако не верујеш – пребројиш... И стварно – увек буде тачно петнаест цртица!

То ми се толико допало, да сам стално тражила да играмо ту „игру“:

„Далиинооо, 'ајде оно веровати!“

Веровати... Сада се играмо игре веровања у нешто у шта обоје не верујемо, помислила сам.

*

Та „игра“ почела је у децембру, када смо изашли из ординације „Храм“... Дијагнозу – рак плућа, саопштили су само мени, док је он седео у чекаоници...

Позвала сам такси, и кад смо ушли, успела да саставим само две реченице:

„Причаћемо о свему кад стигнемо кући... Није ништа озбиљно...“

А он је мирно одвратио:

„Не интересује ме шта су ти рекли... Хтео бих само да знам хоћу ли издржати док се Ана врати?“

*

То сам питала чувеног пулмолога код кога смо одмах сутрадан отишли у приватну ординацију. Ана је била у Африци, требало је да се врати 2. фебруара, за дедин 90. рођендан. Доктор ми је рекао да му даје још највише четири месеца живота, али уз 15 палијативних зрачења. Одбила сам. Он је на то слегнуо раменима:

„Онда ће вам се он угушити...“

Скупо смо платили то мишљење, и изашли у зимску ноћ... Тата је бодрим кораком корачао кроз мрачно двориште, испред мене... У плитким ципелама, као и увек... И, по обичају, без рукавица...

Запалио је цигарету... Ја нисам... Одлучила сам истог часа да престанем да пушим... Зар да свом детету, једног дана, приредим овако нешто?

А знала сам да нећу издржати... Јер... као што ми је тог трену дошапнуо однекуд Андрић:

Преда мном је ноћ без сна, недољедна, јаросна, убилачка њуспийња. Чини ми се да је живо биће неће преживети ни

видети јој краја. А мени ваља живети, и чекаши. Живети са нагом, у чекању. Па и без наде.

*

У нади да ће га Ана ипак затећи живог кроз месец и по дана, одлучила сам да јој ништа не јављам...

Пред татом сам глумила безбрижност тако вешто да је следећих дана говорио пријатељима:

„Познао бих ја по Лидији да је нешто озбиљно... Сумњао сам у почетку да је у питању онај ‘мали са кљештима’, али изгледа да, срећом, није...”

Само десет дана касније, 31. децембра, једва је ушао у такси, једва појео једну кашику чорбе и једну лигњу, и легао у мој кревет, не устајући до краја „новогодишње прославе”...

Пре тога, као и увек, поређао је по столу поклоне – за маму, мене и моју Вину, Милета и његовог Дунду... увијене у сјајни црвени папир са срцима...

И то је био његов последњи излазак...

*

Нисам више била сигурна да ће дочекати Анин повратак... Да ће *издржати*... И зато сам јој, уместо новогодишње честитке, послала вест о дединој болести...

Она ми одговара дугим писмом, пуним вере у моје моћи да све издржим, а знам да у себи стрепи да ја то нећу преживети...

...И ти како смо сиремни да се носимо са њима, њихово ти... Никада нисам била сигурнија но сада да ти айсолутивно можеш однећи све ситуације које долазе, и да ћеш видети све дивно у њима. Нормалности целе ситуације и тока живота. Да су неке ствари заувек, ма какве биле у физичком

живошћу и колико дуго израјале... Буди захвална што имаш Милеша, јер сам сигурна да ради све што је у његовој моћи и надмоћи.

Као да види како Миле њеног деду, мог оца, а свог чика Дачу, пресвлачи и брије, засмејава и охрабрује, прави му сутлијаш и омиљени „гренадир марш“... Образа зајапурених од неизрециве жалости, и љубави коју никад не сели у речи...

*

Обилазим тату два пута дневно...

Лажем га и даље, он се прави да ми верује...

Свађамо се... Око лекова, хране, пића, свега... Тугу и очај, незнање и беспомоћност изражавамо, како то често бива, кроз љутњу, вику, оптужбе, сукобе... Први пут у животу!

Све чешће и чешће, загрцне се од суза... Плачемо... Он преда мном, ја никад пред њим...

Али зато, чим изађем, замакнем за угао и стиснем се, у једном ћошку пуном лишћа и ђубрета, уз олук...

Тај се олук, данима, наслушао мог ридања више него клокотања кише... Трпео је стисак мојих дланова, ја ледени додир његовог лима на челу...

*

Не може даље сам... А неће код мене... Ни у болницу...

Не знам шта да радим...

Тешко је... Страшно. Скоро безизлазно...

Не може више да устаје... да једе... да гута... да дише...

Зовем доброг пријатеља, лекара, који ми каже да му се јавим следећег дана у 8 ујутру... Не могу да дочекам јутро! Зовем... зовем... Он ми се не одазива... Ни тада, нити икада више...

Трагам за „кућном негом“... Зовем старог друга – болничара из екипе која обилази стара лица... Потом другарицу – патронажну сестру...

Он ми објашњава где све да идем и које молбе и захтеве да поднесем...

Она не каже ништа, јер се вероватно боји да јој нећу платити...

*

Откривам, срећом, неку хуманитарну организацију... Волонтере, који помажу у таквим случајевима... Назовем их, пуна наде...

Објашњавају ми да немају ординацију, лекове, кисеоник ни инфузију, не иду на терен, не пружају такве услуге, него... Него? Психолошку помоћ!

И, проценивши да ми је неопходна, почињу стрпљиво, мирним, тупим гласом, да ми указују такву помоћ!

*

Најзад, преко дома здравља, успевам да закажем кућну посету... Друсна докторка и пуначка медицинска сестра се већ сутрадан појављују, и, пошто су процениле какво је стање, пристају да долазе свакодневно и дају му терапију... Али, тек што су отишле, тата одсечно наређује:

„Откажи!“

„Зашто, побогу?“; питам згранута.

А он ми, слегнувши раменима, каже:

„Јооој, не могу да ми се те *йузати*е свакога дана мотају по кући!“

*

Болница, као једино решење... Али која? Нико не прима умируће пацијенте... Ипак, сазнајем да постоји палијативна нега! Градска болница је управо отворила једно такво одељење!

Али... обезбеђено је само 16 кревета... пацијенти могу да остану само две недеље... и не са свих београдских општина... већ само неких... међу којима није наш Стари град...

Чак и да је другачије, знам, не би га примили... Јер... нема те болнице у којој је дозвољено пушење у соби...

*

Дом за старе, као последња могућност... Тамо би могао да има своју собу...

Старачки дом... Оно чега сам се највише грозила у животу... Кад год сам чула да је неко сместио родитеља у дом, ја сам га отписала...

Да ли је могуће да сам дошла у такву ситуацију? Никад нисам размишљала о томе шта је неку децу нагнало да сместе оца или мајку у дом... Сад сам схватила... И почела да окрећем бројеве телефона бројних домова у Београду... Али, нико није хтео, ни за какве паре, да прими скоро непокретног болесника, пушача...

*

Напокон, након разговора са управником једног малог дома на Дорћолу, у мојој близини, пристали су да ме приме – „да се договоримо“... Имају једнокреветну собу, такорећи апартамент, одмах до трпезарије где је дозвољено пушење, а недалеко од тоалета... Имају и врт где се може изаћи и прошетати, а пружају, наравно, и врхунске медицинске услуге... А ту је и одговарајуће друштво за мог оца – њихов пацијент је такође један књижевник...

Одох ко без душе... Затекох кућицу на спрат, са окућницом од пар квадратних метара и клупом, две-три собе у приземљу, са неколико збијених кревета на којима леже непокретни људи, трпезарију са покретним пацијентима, дементним, укључујући и књижевника, који и не зна да је књижевник, а још мање ко је мој отац...

Отварам врата собице, у коју је једва стао кревет и нахт-касна... Кроз уски прозорчић, на раздаљини од пола метра, види се само зид...

Мој отац да гледа у зид? Или било чији отац? Или ни-чији отац?

Мој отац, који је целог живота одмарао очи на таласима Дунава, великој белој лађи, песковитом острву и галебови-ма над њим?

„600 евра месечно...“, чујем иза себе глас.

Затварам врата и силазим без речи низ окомите степе-нице.

У пустом дворишту, под бором, видим изнемоглог стар-ца, попут оног из Сандбергове песме, који је скончао на клупи пред домом за старе, отворених очију...

*Очи су му зрачиле као у оних
који су њобедили њују,
уколико њуја уојише може
или вреди да се њобеди...*

*

Неко ми јавља, више не памтим ко, да постоји приватна болница у Раковици, која нуди све што ми је у овом часу потребно... Што је њему потребно... Засебан апартман, купатило, телевизор, посете цео дан... Здрава храна, нега 24 сата дневно, додатни прегледи, уз додатну доплату... До-звољено пушење у соби...

Зовем телефоном, одлазим одмах да проверим како све то изгледа, уверавам се да је услуга изузетна, као и цена... 70 евра дневно! Тати кажем – двадесет... И зовем амбулантна кола која ће га превести до болнице „Нова Вита“... У нови живот...

*

Кад смо га изнели из стана, био је гологлав, у пиџами и баде-мантилу, увијен у ћебе... Болничари су га сместили у столицу коју су пренели до амбулантних кола паркираних испред улаза у зграду...

На том кратком путу од десетак метара, од капије до комбија, приметио је да пада киша... Пошто није имао ништа на глави, неколико капи му је овлажило ћелу...

„Зашто ми ниси ставила шешир?“, дрекнуо је на мене изнервиран. „Прехладићу се по овој киши!“

На то му Миле, истог часа, даје своју капу, да га умири...

А он, чим смо ушли у кола и кренули, радознало гледа око себе док се возимо ка болници... Али, ускоро, уљуљкан вожњом, пада у сан, а на лицу му титра блажени смешак...

Шта ли сања? Да ли као онај Хандкеов старац, који са сточице крај прозора старачког дома посматра железничке колосеке, те потом задрема, у сну види себе, старца, како вози дечји трицикл укруг?

*

СТИЖЕМО У БОЛНИЦУ... Рецепционер је татин земљак, Пећанац. Сваки час навраћа код њега, доноси му новине, кафу... Ђаскају... О завичају, Дечанима, Патријаршији, Руговској клисури, Витомирици, водопаду Белог Дрима... И то је његов последњи *йовраїшак* у *Мейшохију*...

Докторка о свему томе, каже, зна из његових књига... Он јој поклања своју последњу, с посветом... Често га и радо обилази, више него што дужност налаже... Други пацијенти се жале, јадикују, замерају, негодују... А мој отац је дочекује с осмехом, и одмах окреће разговор на неку шалу...

*

Поред мене, која долазим свакодневно, посећују га рођаци и пријатељи, моји и његови... Јавила сам само најближима да је болестан, јер га чак и разговор све више и више замара... Једног дана му кажем:

„Звала сам Бели Марковића... Поздравља те...“

„Ех... Знам ја Белог... Он ће да окупи писце и само, без најаве, да бане овде...“

Прећуткујем своју сумњу, која се обистинила...

*

„Седи овде да те гледам...“

„Сад ћу...“

Скупљам прљав веш... Распакујем ствари... нову пиџаму од Ружице... поткошуљу... вунене чарапе... фротирско ћебе... марамице... пешкир... нови џемпер...

„Седи, бре, да те гледам...“

„Ево, само мало...“

Отварам прозор... покривам га... празним лавор... сипам му чај... приносим послужавник са храном... лекове... пепељару... цигарете... упаљач...

„Ама... седи... само да те гледам...“

„Хоћу... ево... сад ћу...“

Затварам прозор... сређујем нахткасну... орман... купатило... перем шоље... додајем му сат... телефон... новине... даљински управљач...

„Пусти то... седи... мало да те гледам...“

„Чим се вратим од докторке... са резултатима... и са ре-
цепције... кад платим...“

Није дочекао... Спава... Време је истекло... Морам да идем...

На малом мосту, наслоњена на дрвену ограду, дуго че-
кам аутобус... Гледам у речицу, па подижем поглед ка мана-
стиру... На пустом друму, ни човека, ни кола... Ни звука, ни
гласа, ни наде, ни утехе...

А онда стиже аутобус... У њему Циганчица и њена
песма... И сузе груну...

Нисам те се најледао...

Нисам те се најљубио...

Тако брзо све је прошло...

Ја сам тебе изљубио...

*

Неочекивано, стигло је писмо из Африке од Ане! По-
слала га је брзом поштом, платила у износу највеће плате
у Танзанији...

У напомени стоји да је писмо само за деду... Он жели сам
да га прочита, али не може... А ја се не усуђујем да прекр-
шим Анину жељу...

Ипак, увече ми јавља да је успео! А Ана ми јавља да је
успела да замени авионску карту за 15. јануар...

*

Након 30 сати пута, око 7 сати увече, Ана улази у стан,
баца на под ствари које смрде на камиле, вади из кофера
поклоне за деду, седамо у такси и одлазимо у Раковицу...

И док се на сталку за инфузију њише мали чамац од папируса, деда гледа у Ану и каже: „Ти си своју љубав доказала...“

*

Све теже и теже дише, повремено је прикључен на кисеоник... Не може више да запали цигарету кад пожели...

Жали се докторки, а она одмах налаже сестри да му скине маску и добро заврне боцу, а потом му додаје цигарету и приноси упаљач, са намером да му она припали... Он јој узима упаљач из руке и објашњава:

„Хвала! Сам ћу... Знате... то је... ритуал!“

„Разумем...“, каже она благонаклоно.

*

После више није могао да говори... Мучио се да ми нешто саопшти, али без успеха... Приносила сам му папир и оловку, одмахивао је немоћно руком... Покушавала да погодим шта жели да ми каже, узалуд...

Дан пред његов рођендан, питам га да ли хоће да и мама дође сутрадан са нама, по први пут, у болницу... Он, већ без моћи говора, клима главом и одмахује руком, у смислу – како тако нешто могу уопште да га питам!

*

Доносим мимозе, моје омиљено цвеће, као што је он мени доносио годинама, сваког фебруара... С уживањем упија њихов мирис... И гледа у маму значајним, речитим погледом, који никад нећу заборавити...

Куварица, у пратњи докторке, уноси тарту коју је направила... Ана одмотава шољу коју је наручила, стрепећи да ће у натпису бити исправљена словна грешка... На њој је слика

мале голишаве дедине унуке која каже: „Па-па... ја идем у мали *кевеј*!“

До њене треће године живели смо у Љубљани, али смо често долазили у Београд... У моју девојачку собу, крај узглавља великог кревета, ставили смо дечји креветац, у коме је спавала кад год смо били код маме у посети...

Деда је, наравно, свакодневно долазио, па су се често ваљали по мом кревету... Омиљена „игра“ била им је да му се она измигољи из руку, прескочи преко оградице и стрмоглави се у креветац, уз дедино тобожње негодовање, и њен усклик:

„Па-па... Ја идем у мали *кевеј*!“

*

Па-џа смо рекли четири дана касније...

Једино што сам успела да му прочитам са усана, тог последњег дана, било је: „Воде...“ Није могао да принесе чашу устима, ја сам невешто пробала да га напојим, али није ишло...

Наишла је докторка, узела чашу и вешто му дала да се напије... Наслутиле смо последњу реч коју је покушао да изговори:

„Хвала...“

„Била ми је част, господине Данило!“, рекла је, у свечаној тишини, и наклонила се, са руком на грудима.

*

Враћам се кући...

Око пет сати, гледајући у пламтеће небо кроз прозор, махнем и кажем *Збојом*... У том тренутку звони телефон...

А ја, уместо испразних речи које неко сипа у моје уво, чујем „Бесмртну песму“ бесмртног песника, изречену бесмртним гласом мог бесмртног оца...

Ако ти јаве: умро сам,
ево шта ће ти бити.

Хиљаде шарених риба
лејшаће ми кроз око...

А ја ћу за то време
летети негде високо...

Једрићу над тобом у свињања
низ ветар клизав ко свила...

Зар мислиш да моја рука,
колена,
или глава,
моју да постану лина,
корен брезе
и трава?

Да нека малецка тајна,
ил неки трејерав сирах
моју да постану суфра
шина,
тама
и прах?

Знаш, ја сам стварно са звезда.
Сав сам од светлости створен.

Ништа се у мени неће
уасити ни скрајити...

Па шћо бисмо се оџрашћали?

Чећа да нам је жао?

*Ако ћи јаве: умро сам,
ћи знаш – ја ћо не удем.*

*Љубав је једини ваздух
који сам удисао.*

*И осмех једини језик
који на свећу разумем.*

*На ову земљу сам свраћћо
да ћи намићнем мало.*

*Да за мнош осћане нешћо
као лејршав ћраћ...*

*Толико ми је сћало
да осћанем у шћеби
будаласћ,
и чудно драћ...*

*

Глас из слушанице казује ми да се варам...

„Господин Данило је преминуо... Примите наше саучешће... Знате... он код нас може остати још само два сата, до 19 часова... Након тога га морате однети... Ми смо приватна болница, немамо капелу...”

Да га однесем? За два сата? Али како? Како???

Постоје приватне службе које то раде... Додуше, за велике паре, кажу ми... Срећом, Миле ми јавља да такву врату услуге, повољније, пружа и служба са Новог гробља... Зовем их...